

вують заявлені вимоги чи заперечення проти них, а його резолютивна частина – містити всі відомості, необхідні для реєстрації батьківства (материнства) в органах РАЦС (прізвище, ім'я та по батькові матері й батька, число, місяць і рік їх народження, громадянство, а також номер актового запису про народження дитини, коли та яким органом його вчинено).

У разі доведення відсутності кровного споріднення між особою, яка записана матір'ю, та дитиною суд постановляє рішення про виключення відомостей про особу як матері дитини з актового запису про її народження. Підставою для задоволення позову є доведення відсутності кровного споріднення між особою, яка записана матір'ю, та дитиною.

*Татулич І. Ю.,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри правосуддя юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

НЕУПЕРЕДЖЕНИЙ РОЗГЛЯД І ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Одним із найважливіших завдань цивільного судочинства є неупереджений розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ст. 1 Цивільного процесуального кодексу) (далі – ЦПК) [1]. Гарантія права на неупереджений розгляд та вирішення справ знайшла своє відображення і в наступних нормах національного законодавства, зокрема в ст. 7 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», який окрім цього в п. 1 ч. 1 ст. 106 містить підстави дисциплінарної відповідальності за порушення вказаної норми. Постанова Пленуму ВСУ «Про застосування норм Цивільного процесуального кодексу України при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 р. № 2 констатує, що при здійсненні правосуддя у цивільних справах суд першої інстанції повинен забезпечувати їх справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення протягом розумного строку. Дана вимога знайшла своє офіційне закріплення і в міжнародно-правовому законодавстві. Так, Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у п. 1 ст. 6 аналогічно закріпила право на справедливий, публічний розгляд справи в розумний строк незалежним та неупередженим судом, створеним на підставі закону. У ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачено, що кожний громадянин має право при визначенні його прав та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий та публічний розгляд справи компетентним, незалежним і неупередженим судом, створеним на основі закону.

Як бачимо, усім суб'єктам цивільних процесуальних правовідносин гарантується судовий захист незалежним і неупередженим судом, який здійснює правосуддя самостійно. Самостійність судів та суддів є основною передумовою їх незалежності, об'єктивності та неупередженості. Суддя неупереджено здійснить судочинство

в тому випадку, якщо буде дотримуватись цивільної процесуальної форми як певного процесуального порядку розгляду і вирішення цивільних справ, норм матеріального і процесуального законодавства, правильно встановить всі обставини у справі і, встановивши спірні правовідносини, правильно обере норму матеріального права, що їх регулює, оцінить докази по справі за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на повному, всебічному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні, без будь-якого стороннього впливу. А це, у свою чергу, призводить до ухвалення законного і обґрунтованого рішення по справі, що робить неупередженість судді гарантією справедливого вирішення спору.

Стосовно вимоги щодо «неупередженості» суду Європейський суд встановлює дві вимоги. По-перше, орган, який розглядає справу, повинен бути безстороннім суб'єктивно, тобто жоден його член не повинен мати будь-якої особистої заінтересованості або упередженості. Вважається, що суддя є неупередженим, якщо немає доказів, які б свідчили про протилежне. По-друге, такий орган також має бути неупередженим з об'єктивного погляду, тобто він повинен надати достатні гарантії, які б виключали будь-які законні сумніви стосовно цього [2, с. 78].

У діючому цивільному процесуальному законодавстві гарантією для учасників процесу розгляду їх справи об'єктивним та безстороннім судом є інститут відводу, який покликаний забезпечувати неупереджений розгляд цивільної справи. Так, ст. 20 ЦПК України передбачає підстави для відводу судді. Тобто право на подання заяви про відвід судді від учасників процесу з підстав наявності у них сумнівів у його неупередженості та об'єктивності є однією з гарантій законності здійснення правосуддя. Окрім того, ЦПК України містить норму, яка також гарантує неупередженість здійснення правосуддя, запобігає в майбутньому скасуванню рішення суду з підстав незаконності складу суду при ухваленні судового рішення, зокрема ст. 22, в якій законодавець аналізує заяви про самовідвід суддів та процесуальний порядок їх подання. Дана норма знайшла своє закріплення і в Кодексі суддівської етики (статті 1, 15), де чітко зазначено, що «неупереджений розгляд справ є основним обов'язком судді, тому суд у випадках, передбачених процесуальним законодавством, має право заявити самовідвід». Таким чином, відвід судді слід розцінювати як гарантію неупередженого судового розгляду та вирішення справи.

Однією із засад законності, неупередженості судового розгляду є дотримання правил підсудності в цивільному судочинстві [3], тобто розмежування компетенції між окремими судами загальної юрисдикції. Адже надзвичайно важливо з'ясувати, який саме загальний суд повинен розглядати дану справу по першій інстанції, тобто по суті. На жаль, на практиці мають місце випадки, коли справи розглядаються з порушенням правил підсудності, позивач свідомо звертається до потрібного йому суду, суддя відповідно не виявляє цього порушення і справа розглядається неналежним судом. Тому судді слід при відкритті провадження у справі перевірити дотримання правил про підсудність позивачем і, безумовно, відповідно до норм діючого законодавства реагувати на порушення даних правил, а також з особливою відповідальністю застосовувати норми ст. 116 ЦПК, в якій іде мова про порядок передачі справи до іншого суду. Оскільки реалізація цих вимог теж забезпечує компетентність та неупередженість суду.

Аналіз норм ЦПК дозволяє дійти висновку, що неупередженість найбільш повно проявляється також і в правилах оцінки доказів судом (ст. 212), у питаннях, які вирішує суд під час ухвалення судового рішення (ст. 214). Загалом суддям забезпечується свобода неупередженого вирішення судових справ відповідно до їх внутрішнього переконання, яке ґрунтується на вимогах закону.

Неупередженість суду, виходячи з аналізу судової практики, має бінарну природу, оскільки ЄСПЛ виділяє суб'єктивний та об'єктивний критерії останнього. Суб'єктивна неупередженість пов'язана з особою судді, з його особистими переконаннями. З цього боку судді повинні бути вільними від особистого упередженого ставлення до сторін. Об'єктивна неупередженість стосується структурних питань організації складу суду та полягає у відсутності будь-яких законних сумнівів у тому, що її забезпечено і гарантовано судом [4].

Отже, неупереджений розгляд і вирішення цивільних справ є одним із фундаментальних завдань цивільного судочинства, неухильне дотримання якого сприятиме його законності, ефективності, підвищить авторитет судової влади, зміцнить віру громадян у чесність, незалежність, неупередженість і справедливість суду.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України : чинне законодав. зі змінами та допов. Станом на 1 вересня 2016 р. (офіц. текст). – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 204 с. – (Кодекси України).
2. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
3. Патрюк М. В. Права та свободи громадян в цивільному судочинстві / М. В. Патрюк // Незалежний суд – гарантія захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 30 трав. 2009 р. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2009. – С. 39–43.
4. Цувіна Т. А. Незалежність суду у контексті практики Європейського суду з прав людини / Т. А. Цувіна // Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / редкол.: Л. М. Москвич (голова) та ін. – Х. : Право, 2015. – С. 106–108.

Шутенко О. В.,

*кандидат юридических наук, доцент кафедри громадянського процесу
Національного юридического університету імені Ярослава Мудрого*

ИНФОРМАЦИОННАЯ ТЕОРИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Гражданские процессуальные правоотношения можно представить как своеобразную многогранную коммуникацию участников процесса, целью которой является передача, познание и оценка информации об обстоятельствах дела. Для суда – это познание фактической и правовой действительности сторон спора. Для сторон –